

Artur Klimek

HANDEL ZAGRANICZNY CZY BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE? PRZYKŁAD KRAJÓW EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ

1. Wprowadzenie

Od lat region Europy Środkowej i Wschodniej (EŚW) należy do terenów ekspansji firm z krajów rozwiniętych, a odbywa się to poprzez bezpośrednie inwestycje zagraniczne w wielu dziedzinach gospodarki. Przepływy te miały z reguły jednostronny kierunek: z zachodu na wschód. W ostatnich latach można jednak zaobserwować nowy trend. Małe firmy, założone po usunięciu „żelaznej kurtyny”, na wschodzie Europy, urosły i pokazują swoją siłę na zewnątrz. Firmy wschodnio-europejskie nauczyły się dużo od zagranicznych firm obecnych w ich sąsiedztwie. Niejednokrotnie były poddostawcami korporacji transnarodowych (KTN) i miały szansę, aby zetknąć się z nowoczesną technologią i uzyskać dostęp do *know-how*. Piętnaście lat temu trudno było znaleźć lokalną firmę, która byłaby zdolna sprostać wymaganiom KTN w dziedzinie produkcji, jednak dzisiaj pracują już one w oparciu o światowe standardy.

Firmy z EŚW znalazły unikatową drogę zachowania się na rynku i stworzenia własnej innowacyjności. Dzisiaj chcą wykorzystywać swoje zasoby, aby stać się znaczącymi graczami na rynkach międzynarodowych. Ważnym dla nich wydarzeniem było przystąpienie nowych krajów do Unii Europejskiej i otrzymanie nieograniczonego dostępu do jednolitego rynku wewnętrznego.

Firmy z krajów EŚW rozpoczynają z reguły swoją ekspansję od Bałkanów i krajów Europy Południowej. Próbuje w pierwszej kolejności zbudować pozycję lokalną, aby następnie w pełni wkroczyć na światowe rynki. Rozumieją, że nie mogą bezpośrednio konkurować z potężnymi firmami zachodnimi i dlatego szukają swojego miejsca we własnym regionie.

W artykule tym zaprezentowane zostaną dane na temat handlu i zagranicznych inwestycji krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Przedstawione zostaną główne kierunki handlu i inwestycji. (Było niemal niemożliwe znalezienie pracy na temat inwestycji zagranicznych firm z tego regionu. Większość dyskusji brała za przykład działania firm z krajów wysoko rozwiniętych i ich inwestycje w krajach EŚW. Artykuł ten będzie jednym z pierwszych w dyskusji na temat pozycji tych krajów i ich firm w środowisku międzynarodowym. Na początku zaprezentuję odniesienie do literatury, a następnie przeprowadzę empiryczne badanie relacji między handlem a bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi (BIZ)). Czy zachodzi relacja substytucyjna, czy też komplementarna? Głównym celem tego artykułu jest zaprezentowanie wyników badań empirycznych na podstawie danych o inwestycjach i handlu zagranicznym krajów EŚW. Poprzednie badania dotyczyły głównie krajów wysoko rozwiniętych, takich jak Austria [Pfaffermayer 1996], czy też Wielka Brytania [Zarotiadis, Mylonidis 2005], dlatego też ważne jest przedstawienie roli krajów EŚW w tym procesie.

2. Podstawy teoretyczne problemu

Firma ma dwie podstawowe możliwości działania na rynkach zagranicznych. Może eksportować własne produkty do niezależnej sieci sprzedaży za granicą lub też rozpocząć działalność zagraniczną w formie inwestycji zagranicznych. Są to dwa najbardziej skrajne podejścia do kwestii ekspansji zagranicznej, oparte na różnych przesłankach.

Eksportowanie produktów może być pierwszym krokiem w procesie internacjonalizacji. Następnie firma może otworzyć własne placówki handlowe, by w końcowym etapie rozpocząć produkcję za granicą. Jest to nazwane etapowym modelem internacjonalizacji, który z powodzeniem wyjaśnia działania międzynarodowe wielu firm [Johanson, Vahlne 1977; 1990; Root 1987].

W badaniach empirycznych dominują dwa główne podejścia do relacji pomiędzy handlem zagranicznym i inwestycjami zagranicznymi. Duża część poprzednich opracowań potwierdzała relacje substytucyjną między handlem i inwestycjami. Podkreślały one, że inwestycje za granicą z założenia powinny zastępować eksport podobnych towarów. Przykładem takiego podejścia jest praca Brainarda [1997], który w swoim artykule zbadał inwestycje zagraniczne Stanów Zjednoczonych i konkludował, że korporacje transnarodowe częściej działały na obcych rynkach poprzez własne oddziały, niż skupiały się na działalności eksportowej. Blonigen [2001] badał natomiast japońskie inwestycje w Stanach Zjednoczonych i ich wpływ na poziom importu podobnych produktów z Japonii. Okazało się w wyniku jego badań, że import badanych produktów do Stanów Zjednoczonych zmniejszył się w wyniku działalności inwestycyjnej na tym rynku. Bayoumi i Lipworth [1997]

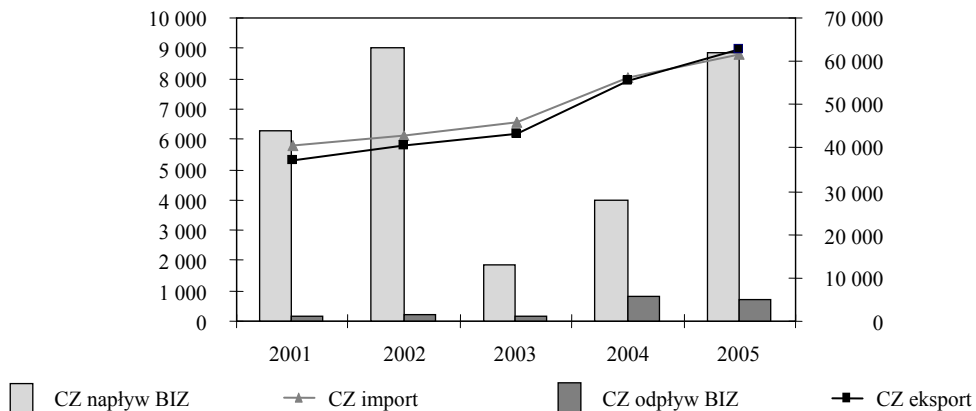
również wykorzystali przykład Japonii do dowiedzenia efektu substytucyjnego między handlem i inwestycjami.

Z drugiej jednak strony większość opracowań potwierdza komplementarność tych dwóch sposobów internacjonalizacji. Inwestycje zagraniczne mogą otworzyć nowe kanały eksportowe dla produktów z kraju pochodzenia inwestycji. Przykładem może być otwarcie nowego oddziału produkcyjnego za granicą, zaopatrującego się w niezbędne komponenty w kraju pochodzenia inwestycji. Handel może również zyskać w wyniku BIZ, ponieważ filie zagraniczne dokonują wymiany produktów i może to prowadzić do powstania dodatkowych strumieni handlowych. Podejście takie zaprezentowali w swoich pracach Head i Ries [2001], Lipsey i Weiss [1981], Grubert i Mutti [1991]), Eaton i Tamura [1994] czy też Svensson [1996].

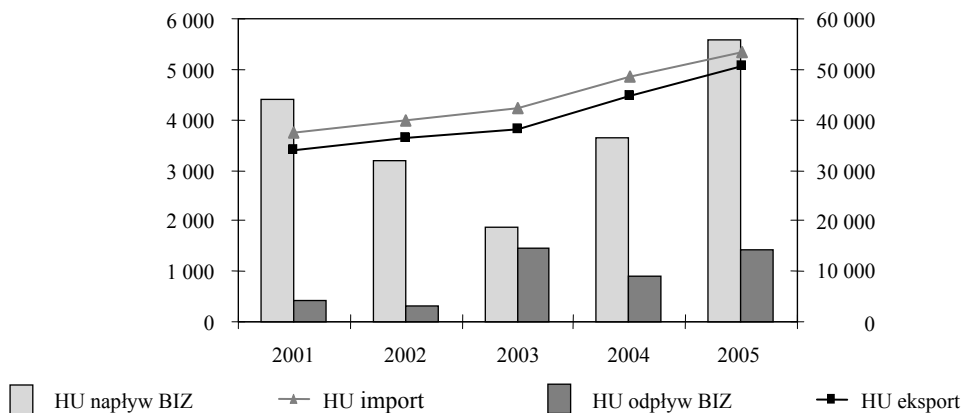
3. Dane

Do prac nad tym artykułem wykorzystano dwa główne źródła danych. Dane dotyczące inwestycji zostały uzyskane z bazy danych *EU Direct Investment Flows, Breakdown by Partner Country and Economic Activity* prowadzonej przez Eurostat. Reprezentują okres od 2001 do 2005 roku. Ograniczenia w uzyskaniu wcześniejszych wiarygodnych danych nie pozwoliły na przeprowadzenia badań w dłuższej perspektywie. Z drugiej jednak strony wcześniejsze dane nie dostarczały reprezentatywnych informacji z powodu dużych zmian strukturalnych w krajach EŚW. Zakres geograficzny tych danych obejmuje Czechy, Polskę i Węgry. Dane prezentują przepływy inwestycyjne zarówno do, jak i z badanych krajów. Większość BIZ napływających do wymienionych krajów pochodzi z pierwszych 15 państw Unii Europejskiej, dlatego też umieszczone zostały w jednej grupie – UE15. Głównymi inwestorami w tej grupie są Niemcy, Francja, Wielka Brytania i Holandia. Inwestorzy z UE15 odpowiadają za około 80% inwestycji w krajach EŚW. Druga grupa to pozostałe kraje świata. Jeśli chodzi o głównych inwestorów spoza UE15, są to Stany Zjednoczone, Szwajcaria i Korea Południowa. Celowo inwestycje zostały podzielone na dwie grupy, gdyż rozpatrywanie każdego kraju oddzielnie mogłoby prowadzić do mylnych wyników, jako że pojedyncza transakcja mogłaby zniekształcić obraz całego kraju. Większość inwestycji z krajów EŚW dokonywanych za granicą, trafia do sąsiednich krajów tego regionu, jak również do Europy Wschodniej i Południowej.

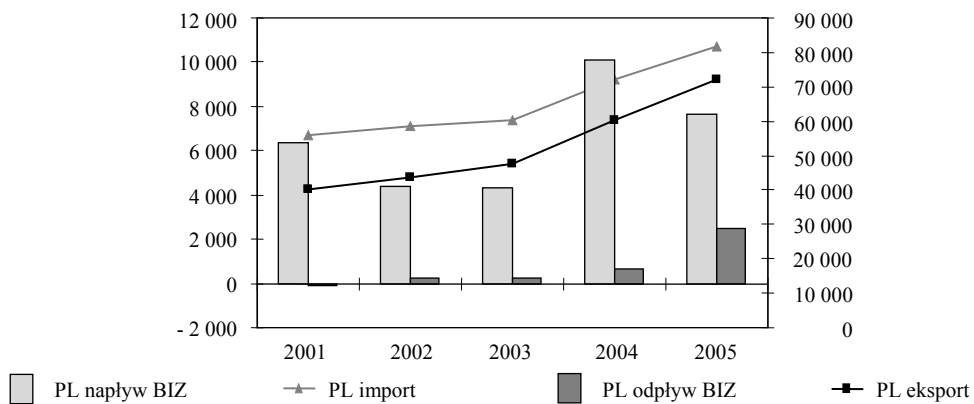
Dane dotyczące handlu zostały otrzymane z bazy Eurostatu *External Trade* dla takiego samego okresu, jak dane inwestycyjne. Powiązanie handlu z inwestycjami zostało utworzone poprzez połączenie przepływów towarów na dwucyfrowym poziomie, zgodnie z klasyfikacją SITC, z danymi inwestycyjnymi pogrupowanymi według Eurostat FDI FATS.



Rys. 1. Czechy: handel zagraniczny i BIZ (mEUR)



Rys. 2. Węgry: handel zagraniczny i BIZ (mEUR)



Rys. 3. Polska: handel zagraniczny i BIZ (mEUR)

Źródłem danych makroekonomicznych dotyczących realnego kursu walut (RER) i wzrostu produktu krajowego brutto (PKB) dla badanych krajów była również statystyka Eurostat. Poniżej zaprezentowane zostały dane dotyczące handlu zagranicznego i inwestycji Czech, Polski i Węgier. Główną konkluzją płynącą z tych danych jest wzrost znaczenia inwestycji zagranicznych dokonywanych przez badane państwa.

4. Model ekonometryczny badania

Główna hipoteza niniejszego artykułu mówi, że handel zagraniczny i inwestycje są wzajemnie komplementarne. Aby zbadać relację zachodzącą między nimi, zastosuję model, który wykorzystuje wartość inwestycji w odniesieniu do odpowiadających wartości handlu. Użyję odpływu inwestycji zagranicznych jako zmiennej eksportu oraz napływu inwestycji zagranicznych jako zmiennej importu.

Tak jak w pracy Swenson [2004], w pierwszej fazie zbadany zostanie wpływ całości kształtu inwestycji zagranicznych, które napłynęły, w stosunku do całości importu. Dodatkowo zaimplementowana została miara, która ma na celu zbadać relację między eksportem i odpływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Informacja o eksporcie jest wykorzystana do zaobserwowania sposobów wejścia firm z regionu EŚW na rynki zagraniczne. Regresja liniowa przedstawia się następująco:

$$\ln(\Delta import_{cm}) = \beta_1 \ln(Calkowity_Naplyw_BIZ_{cm}) + \psi X_{cm} + \varepsilon_{cm}, \quad (1)$$

$$\ln(\Delta eksport_{cm}) = \beta_1 \ln(Calkowity_Odplyw_BIZ_{cm}) + \psi X_{cm} + \varepsilon_{cm}. \quad (2)$$

Aby uzyskać informacje na bardziej szczegółowym poziomie odnośnie do relacji handlu i inwestycji dla poszczególnych przemysłów, wykorzystane zostanie równanie regresji dla danych o niższym poziomie agregacji. Miara *Przemysł* została utworzona poprzez połączenie bezpośrednich inwestycji, które wystąpiły w określonej gałęzi przemysłu z dwucyfrowymi przepływami handlowymi dla tej samej gałęzi. Odpowiednie miary zostały utworzone oddzielnie dla importu i eksportu.

Drugą miarą jest *Calkowity Przemysł*. Została ona uzyskana poprzez połączenie sumy inwestycji w całym przemyśle z globalnymi przepływami eksportowymi i importowymi dóbr wyprodukowanych w przemyśle. Uniknięto problemu podwójnego kalkulowania tych samych pozycji poprzez odjęcie wartości wykorzystanych na niższym poziomie agregacji od danych z wyższego poziomu. Równanie regresji z wykorzystaniem tych dwóch miar przedstawia się następująco:

$$\ln(\Delta import_{cm}) = \beta_1 \ln(Przemysl_IMP_{cm}) + \beta_2 \ln(Calkowity_przemysl_IMP_{cm}) + \psi X_{cm} + \varepsilon_{cm}, \quad (3)$$

$$\ln(\Delta eksport_{cm}) = \beta_1 \ln(Przemysl_EXP_{cm}) + \beta_2 \ln(Calkowity_przemysl_EKS_{cm}) + \psi X_{cm} + \varepsilon_{cm}. \quad (4)$$

Oznaczenia okresów zostały pominięte we wszystkich równaniach, ale ważne jest podkreślenie faktu, że dane dotyczące importu/eksportu połączone są z danymi inwestycyjnymi z roku poprzedzającego. Konieczne to było, aby uchwycić wpływ zakończonych już inwestycji na handel zagraniczny w kolejnym roku.

Pozostała zmienna X jest składową efektów makroekonomicznych, które mają wpływ na poziom handlu zagranicznego. Były to: realny kurs waluty (RER) i zmiana PKB badanych krajów (ΔPKB). Zostało poczynione założenie, że eksport tych krajów rośnie wraz z realnym kursem waluty i z pozytywną zmianą PKB, natomiast import spada w wypadku deprecjacji waluty i wzrostu PKB.

5. Wyniki badań empirycznych

Powyżej przedstawione równania zostały oszacowane metodą najmniejszych kwadratów. W sześciu odrębnych tabelach przedstawione zostały efekty przepływów BIZ dla importu i eksportu każdego z krajów oddzielnie. Zbadano, czy wzrost inwestycji zagranicznych powoduje zmiany w poziomie eksportu.

Z danych przedstawionych w tab.1 i tab. 2 wynika, że zachodzi pozytywna relacja między ogółem inwestycji i przepływami handlu zagranicznego w przypadku Czech w stosunku do obu grup partnerów handlowych. Sytuacja zmienia się, jeśli obserwujemy wyższy poziom szczegółowości danych. Występuje wówczas negatywna zmienna przemysłu dla eksportu do krajów UE15 i importu poza UE15. Zmienne kursu walutowego i PKB mają pozytywne znaki, zarówno dla eksportu, jak i dla importu.

Tabela 1. Wpływ BIZ na zmiany w imporcie Czech

Wyszczególnienie	UE15		Świat (bez UE15)	
	Eq. (1)	Eq. (3)	Eq. (1)	Eq. (3)
<i>Całkowity_Napływ_BIZ</i>	0,117 ** (0,035)	–	0,647 *** (0,063)	–
<i>Przemysł_IMP</i>	–	0,253** (0,098)	–	–0,026*** (0,113)
<i>Całkowity_przemysł_IMP</i>	–	0,185 (0,212)	–	0,096 (0,140)
<i>RER</i>	–6,764 *** (0,200)	–3,156 ** (1,207)	–2,621 *** (0,326)	–4,828 *** (0,785)
<i>ΔPKB</i>	0,141 *** (0,072)	0,543 ** (0,274)	0,070 ** (0,023)	0,113 (0,317)
R^2	0,999	0,983	0,999	0,986

Uwagi: Błędy standardowe w nawiasach. Zmienną zależną jest zmiana importu. Zmienna BIZ została opóźniona w stosunku do zmiennej zależnej. ***, **, * oznaczają istotność statystyczną odpowiednio na poziomie 1%, 5% i 10%.

Tabela 2. Wpływ BIZ na zmiany w eksporcie Czech

Wyszczególnienie	UE15		Świat (bez UE15)	
	Eq. (2)	Eq. (4)	Eq. (2)	Eq. (4)
<i>Calkowity_Odplyw_BIZ</i>	0,122 *** (0,031)	–	1,059 *** (0,032)	–
<i>Przemysl_EKS</i>	–	-0,700 *** (0,112)	–	0,231 * (0,148)
<i>Calkowity_przemysl_EKS</i>	–	0,369 * (0,249)	–	0,219 (0,418)
<i>RER</i>	5,599 *** (0,137)	6,513*** (0,788)	0,818 *** (0,165)	3,545 ** (1,518)
<i>ΔPKB</i>	0,015 (0,079)	0,376 (0,289)	0,877 *** (0,134)	1,365* (2,072)
<i>R²</i>	0,999	0,999	0,999	0,994

Uwagi: Błędy standardowe w nawiasach. Zmienną zależną jest zmiana eksportu. Zmienna BIZ została opóźniona w stosunku do zmiennej zależnej. ***, **, * oznaczają istotność statystyczną odpowiednio na poziomie 1%, 5% i 10%.

Tabela 3. Wpływ BIZ na zmiany w imporcie Węgier

Wyszczególnienie	UE15		Świat (bez UE15)	
	Eq. (1)	Eq. (3)	Eq. (1)	Eq. (3)
<i>Calkowity_Naplyw_BIZ</i>	0,393 ** (0,113)	–	1,628 *** (0,035)	–
<i>Przemysl_IMP</i>	–	0,341 *** (0,073)	–	0,007** (0,087)
<i>Calkowity_przemysl_IMP</i>	–	0,423 (0,666)	–	0,566 (0,566)
<i>RER</i>	-4,200 *** (0,673)	-1,446 (3,503)	-2,860*** (0,203)	-2,293 (4,333)
<i>ΔPKB</i>	2,465 *** (0,449)	0,720 ** (0,506)	2,232 *** (0,167)	0,469 ** (0,788)
<i>R²</i>	0,999	0,985	0,999	0,992

Uwagi: jak do tab. 1.

Podobne rezultaty do tych uzyskanych w przypadku Czech, uzyskane zostały dla Węgier. Zmienna całości inwestycji wychodzi zgodnie z wcześniejszymi badaniami, czyli wykazuje pozytywną relację. Zmienna przemysłu jest pozytywna dla eksportu i importu do krajów poza UE15, ale negatywna dla eksportu do UE15.

Tabela 4. Wpływ BIZ na zmiany w eksporcie Węgier

Wyszczególnienie	UE15		Świat (bez UE15)	
	Eq. (2)	Eq. (4)	Eq. (2)	Eq. (4)
<i>Calkowity_Odplyw_BIZ</i>	2,373 *** (0,334)	–	0,002 (0,056)	–
<i>Przemysl_EKS</i>	–	-0,318* (0,585)	–	0,053 (0,103)
<i>Calkowity_przemysl_EKS</i>	–	0,767* (0,996)	–	0,087* (0,151)
<i>RER</i>	4,763 ** (1,578)	3,136 (5,925)	6,240 *** (0,306)	4,492 *** (0,772)
<i>ΔPKB</i>	3,389 ** (1,246)	0,195 (1,097)	3,825 (0,205)	0,222 (0,351)
<i>R²</i>	0,999	0,992	0,999	0,993

Uwagi: jak do tab. 2.

Tabela 5. Wpływ BIZ na zmiany w imporcie Polski

Wyszczególnienie	UE15		Świat (bez UE15)	
	Eq. (1)	Eq. (3)	Eq. (1)	Eq. (3)
<i>Calkowity_Naplyw_BIZ</i>	0,507 *** (0,053)	–	0,141 ** (0,089)	–
<i>Przemysl_IMP</i>	–	0,396 *** (0,091)	–	-0,002 ** (0,069)
<i>Calkowity_przemysl_IMP</i>	–	-0,273 (0,467)	–	-0,131 (0,105)
<i>RER</i>	-9,233 *** (0,303)	-5,153 *** (2,570)	-6,894 *** (0,462)	-5,831 *** (0,596)
<i>ΔPKB</i>	0,837 *** (0,021)	0,556 *** (0,267)	0,761 *** (0,120)	2,265 *** (0,611)
<i>R²</i>	0,999	0,998	0,999	0,995

Uwagi: jak do tab. 1.

Tabela 6. Wpływ BIZ na zmiany w eksporcie Polski

Wyszczególnienie	UE15		Świat (bez UE15)	
	Eq. (2)	Eq. (4)	Eq. (2)	Eq. (4)
<i>Calkowity_Odplyw_BIZ</i>	1,439 *** (0,071)	–	0,008 ** (0,018)	–
<i>Przemysl_EKS</i>	–	0,063 * (0,206)	–	-0,035 (0,090)
<i>Calkowity_przemysl_EKS</i>	–	-0,200 * (0,193)	–	0,118* (0,096)
<i>RER</i>	0,896 (0,383)	6,047 *** (0,871)	6,033 *** (0,085)	4,982 *** (0,428)
<i>ΔPKB</i>	0,931 (0,253)	2,115 * (2,015)	0,822 *** (0,031)	0,662*** (0,201)
<i>R²</i>	0,998	0,993	0,999	0,998

Uwagi: jak do tab. 2.

W przypadku Polski zauważalna jest pozytywna relacja dla ogółu inwestycji i handlu, zarówno dla krajów UE15, jak też pozostałych partnerów. Rezultaty są podobne na niższym poziomie agregacji danych, kiedy to zmienna przemysłu ma pozytywny wpływ na import produktów dla tego samego przemysłu.

Wyniki wpływu BIZ na eksport są pozytywne, również na najbardziej uszczegółowionym poziomie danych. Taka relacja jest zgodna z wcześniejszymi pracami empirycznymi w tej dziedzinie. Zmienne makroekonomiczne pozytywnie wpływają na poziom przepływów handlowych (gdy są one statystycznie istotne).

6. Wnioski końcowe

Artykuł ten miał na celu przedstawić zagadnienie relacji między przepływami handlowymi a bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi. Zmierzone zostały przepływy handlowe i inwestycyjne trzech nowych członków UE i rezultaty są podobne we wszystkich przypadkach. Z badań empirycznych wynika, że inwestycje nie zastępują przepływów handlowych na najwyższym poziomie agregacji danych, lecz wpływają pozytywnie na ich wielkość. Pozytywna zależność między handlem zagranicznym i inwestycjami nie jest regułą, jeśli badane są dane na niższym poziomie agregacji. Powodem takich wyników może być to, że produkty jednej gałęzi mogą być wykorzystane jako komponenty dla innej gałęzi i dopiero po obróbce eksportowane.

Dalsze prace powinny również dotyczyć relacji między napływem BIZ do Czech, Węgier i Polski a eksportem tych krajów. Uwarunkowane jest to faktem, że w wielu wypadkach zagraniczne firmy wykorzystują obfitość zasobów i usytuowanie tych krajów w centrum kontynentu, aby utworzyć centra produkcyjne, a następnie eksportować produkty gotowe. Przykładem może być tutaj przemysł samochodowy Polski, gdzie 97% wyprodukowanych pojazdów zostaje wyeksportowane.

Wysokość obrotów handlowych i pozytywny trend w inwestycjach zagranicznych badanych krajów powinien znaleźć odzwierciedlenie w pogłębionych badaniach tych zależności. Przyszłe prace powinny też służyć zbadaniu zależności w poszczególnych gałęziach przemysłu.

Literatura

- Agarwal S., Ramaswami S.N., *Choice of Foreign Market Entry Mode: Impact of Ownership, Location and Internationalization Factors*, „Journal of International Business Studies” 1992, First Quarter.
- Anderson E., Coughlan A.T., *International Market Entry and Expansion via Independent or Integrated Channels of Distribution*, „Journal of Marketing” 1987, vol. 51.
- Barrell R., Pain N., *Trade Restraints and Japanese Direct Investment Flows*, „European Economic Review” 1999, no 43.
- Bayoumi T., Lipworth G., *Japanese Foreign Direct Investment and Regional Trade*, IMF Working Papers 1997, no 103.

- Blonigen, B.A., *In Search of Substitution Between Foreign Production and Exports*, „Journal of International Economics” 2001, no 53.
- Brainard L.S., *An Empirical Assessment of the Proximity – Concentration Tradeoff Between Multinational Sales and Trade*, „American Economic Review” 1997, no 87.
- Clausing, K.A., *Does Multinational Activity Displace Trade?*, „Economic Inquiry” 2000, no 38.
- Eaton J., Tamura A., *Bilateralism and Regionalism in Japanese and US Trade and Direct Foreign Investment Patterns*, „Journal of the Japanese and International Economics” 1994, no 8.
- Grubert H., Mutti J., *Taxes, Tariffs and Transfer Pricing in Multinational Corporate Decision Making*, „Review of Economics and Statistics” 1991, no 73.
- Head K., Ries J., *Overseas Investment and Firm Exports*, „Review of International Economics” 2001, no 9.
- Johanson J., Vahlne J., *The Internationalization Process of the Firm: A Model of Knowledge Development and Increasing foreign Commitments*, „Journal of International Business Studies” 1977, vol. 8.
- Johanson J., Vahlne J., *The Mechanism of Internationalization*, „International Marketing Review” 1990, vol. 7(4).
- Kwon Y.C., Konopa L.J., *Impact of Host Country Market Characteristics on the Choice of Foreign Market Entry Mode*, „International Marketing Review” 1993, vol. 10.
- Lipsey, R.E., Weiss M.Y., *Foreign Production and Exports in Manufacturing Industries*, „Review of Economics and Statistics” 1981, no 63.
- Root F.R., *Entry Strategies for International Markets*, D.C. Heath, Lexington (MA), 1987.
- Svensson R., *Effects of Overseas Production on Home Country Exports: Evidence Based on Swedish Multinationals*, „Weltwirtschaftliches Archiv” 1996, no 132.
- Swenson D., *Foreign Direct Investment and the Mediation of Trade Flows*, „Review of International Economics” 2004, vol. 12(4).
- Zarotiadis G., Mylonidis N., *FDI and Trade in the UK: Substitutes or Complements*, paper for ETSG Conference, 2005.

FOREIGN TRADE OR FOREIGN DIRECT INVESTMENTS. EVIDENCE FROM CEE COUNTRIES

Summary

The main goal of the paper is to examine the effect of FDI on trade of CEE countries. The author investigates if the foreign production and trade are substitutes or complementaries for the selected group of countries. Most previous empirical studies were devoted to highly developed countries and this is one of the first attempts to test this relationship in CEE. The results of the finding will also help answer the question about the changes in internationalization process of the CEE firms and relation between exports and outward FDI as a way of servicing foreign markets.

Artur Klimek – mgr, doktorant w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Autor korzysta ze stypendium współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz przez budżet państwa, realizowanego w ramach ZPORR, priorytet II, działanie 2.6.